

The Impact of Mobility Components on Enhancing Residential Vitality for Families in Housing Complexes: Physical, Semantic and Behavioral Analysis¹

Seyedeh Ashraf Sadat², Mohammad Sadegh Taher Tolou Del³, Bahram Saleh Sedghpour⁴

Received: 2024-11-18, Accepted: 2025-01-05

DOI: 10.22034/rau.2025.2046110.1107

Abstract

Mobility within residential spaces plays a vital role in the perception of architectural landscapes. As individuals move through these environments, they experience time in a way that allows them to briefly encounter new and diverse landscapes, offering a break from their routine and monotonous surroundings. The goal of this research is to explore how various components of mobility can contribute to enhancing the vitality of family life within residential complexes. To achieve this, the study employs a content analysis approach, combining library-based research with field surveys and interviews. The theoretical framework of the study spans the period from 1998 to 2020, focusing on the role of mobility in architectural and urban design. Data collection is primarily based on a content analysis of existing literature, supported by purposive sampling techniques to gather insights from experts and practitioners in the field. The data analysis follows a mixed-method approach, integrating both qualitative and quantitative methods to obtain a comprehensive understanding of how mobility affects the liveliness of residential spaces. The research findings indicate that mobility is a significant factor in promoting the vitality of residential complexes. Mobility within these spaces is not simply about physical relocation but is influenced by a combination of physical, behavioral, and semantic (or perceptual) elements that shape the experience of space. According to previous experts in the field, mobility is determined by the interaction of these three components, each contributing in different proportions. The physical component of space,

1. This paper extracted from the Dissertation of the first author titled "The Model of Vitality in the Intermediate Spaces in Mid-Rise Residential Complexes with the Mobility Approach", by guidance of the second author and advice of the third author in (2023), which was Presented in the Shahid Rajaei Teacher Training University.
2. Lecturer at the Department of Architecture Engineering Urbanism, Soore University, Tehran, Iran.
Email: a.sadat@soore.ac.ir 0000-0001-8653-5281
3. Associate Professor of Architecture, Department of Architecture & Urban Design, Shahid Rajaei Teacher Training University, Tehran, Iran (Corresponding Author).
Email: msttd@sru.ac.ir 0000-0002-3330-6060
4. Associate Professor, Department of Educational Sciences, School of Humanities, Shahid Rajaei Teacher Training University, Tehran, Iran. Email: sedghpour@sru.ac.ir 0000-0001-7854-7995

which includes the design, layout, and structural elements of the built environment, contributed 44.25% to the mobility experience. This consists of the configuration of walkways, the scale and proportion of spaces, the availability of green areas, and the overall spatial organization of the complex. These physical elements enable or restrict mobility, guiding how individuals navigate the environment. The symbolic or semantic component, which refers to the perceptual and emotional aspects of the space, was found to contribute 34.60%. This component is related to the meaning or emotional experience associated with different places within the residential complex. Elements such as lighting, color, textures, and views are essential in shaping people's perceptions and emotional connections to spaces. This connection influences mobility through these areas, as spaces with positive emotional or sensory experiences encourage more engagement and exploration.

Finally, the behavioral component, which refers to the functional aspects of mobility such as accessibility, safety, and the patterns of human behavior concerning the space, contributed 21.15% to the overall mobility experience. This includes factors like ease of access, the convenience of pathways, the presence of communal spaces, and social interactions within the space. A well-designed residential complex encourages residents to interact with one another and move through spaces in a way that fosters a sense of community and social vitality. However, when the research shifted to field surveys and interviews with current specialists, the findings showed a slight shift in the relative importance of these components. According to these contemporary experts, the semantic (perceptual) components contributed 37.50% to the overall experience of mobility, behavioral components accounted for 35.40%, and physical components represented 27.10%. These findings suggest that, in the eyes of modern practitioners, the emotional and perceptual aspects of space, along with the behavioral functions, are now more important in fostering mobility within residential spaces than the purely physical aspects of the environment. The differences between the two sets of findings highlight an important trend in contemporary design: while physical space remains critical in guiding mobility, the emotional and social qualities of space are increasingly recognized as essential in fostering vibrant, dynamic environments. This shift reflects a broader understanding of residential design, where the emotional and social dimensions of space are seen as central to creating a sense of liveliness and vitality for residents.

Ultimately, the research concludes that all three components—physical, semantic, and behavioral—are equally important in promoting mobility within residential complexes and enhancing the overall vitality of family life. A well-designed residential complex that integrates these elements can foster a more active, engaging, and fulfilling environment for residents. A holistic approach to mobility and space design is essential for promoting sustainable, vibrant communities that enhance the residents' well-being and quality of life. The study emphasizes the need to account for emotional, perceptual, and social factors in residential design, alongside physical infrastructure, to enhance vitality and connection in urban environments.

Keywords: Pedestrian Mobility, Family Vitality, Semantic Factors, Behavioral Factors, Physical Factors

تأثیر مؤلفه‌های حرکت بر ارتقاء نشاط سکونتی خانواده در مجتمع‌های مسکونی: تحلیل کالبدی، معنایی و رفتاری^۱

سیده اشرف سادات^۲، محمدصادق طاهر طلوع دل^۳، بهرام صالح صدق‌پور^۴

تاریخ دریافت: ۲۸-۰۸-۱۴۰۳، تاریخ پذیرش: ۱۶-۱۰-۱۴۰۳

DOI: 10.22034/rau.2025.2046110.1107

چکیده

حرکت در درون فضای مسکونی بخش مهمی از ادراک منظر معماری را تشکیل می‌دهد. تجربه زمانی فرد حین حرکت در منظر به او این امکان را می‌دهد که نگاهی هرچند گذرا به مناظری غیر از محیط‌های همیشگی و یکنواخت بیندازد. هدف این تحقیق شناسایی تأثیر مؤلفه‌های حرکت عامل ارتقای نشاط سکونتی خانواده می‌باشد. روش تحقیق شامل تحلیل محتوا، مطالعات کتابخانه‌ای، مصاحبه و پرسشنامه با محققین مختلف (شامل ۲۰ نفر از محققین در حوزه‌های مرتبط) است. قلمرو این تحقیق مجموعه نظریه‌های مطرح در رابطه با حرکت از سال ۱۹۹۸-۲۰۲۰ میلادی می‌باشد. روش آماری تحقیق در کسب داده‌ها نیز بر اساس تحلیل محتوا، با بهره‌گیری از نمونه‌گیری هدفمند بوده است. روش تحلیل داده‌ها نیز از نوع کیفی- کمی است. یافته‌ها نشان می‌دهد حرکت عامل تأمین نشاط ساکنین مجتمع‌های مسکونی می‌باشد. بر اساس نظرات محققین پیشین، حرکت؛ به کمک عواملی همچون، عناصر کالبدی، رفتاری و معنایی مختص هر مکان حاصل می‌شود و بر این اساس برای رسیدن به حرکت، مؤلفه مؤلفه کالبدی (فیزیکی) ۴۴/۲۵٪، مؤلفه معنایی (ادراکی) ۳۴/۶۰٪ و مؤلفه رفتاری (عملکردی) ۲۱/۱۵٪ اهمیت توجه دارند. ولی طبق پرسشنامه و مصاحبه با محققین حاضر مؤلفه‌های معنایی به میزان ۳۷/۵۰٪، مؤلفه‌های رفتاری ۳۵/۴۰٪ و مؤلفه‌های کالبدی ۲۷/۱۰٪ در ایجاد حرکت پیاده مؤثرند می‌باشند. نظریه ارائه‌شده نشان می‌دهد که ایجاد تعادل میان این سه مؤلفه می‌تواند به ارتقای نشاط سکونتی خانواده‌ها در مجتمع‌های مسکونی کمک کند.

کلیدواژه‌ها: حرکت پیاده، نشاط خانواده، عوامل معنایی، عوامل رفتاری، عوامل کالبدی

۱. مقاله حاضر برگرفته از رساله دکتری نگارنده اول با عنوان «مدل سرزندگی فضاهای میانی در مجموعه‌های مسکونی میان مرتبه با رویکرد حرکت آفرینی» می‌باشد که با راهنمایی نگارنده دوم و مشاوره نویسنده سوم در سال (۱۴۰۲) در دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی تهران ارائه شده است.

۲. مدرس گروه معماری، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه سوره، تهران، ایران.

Email: a.sadat@soore.ac.ir

0000-0001-8653-5281

۳. دانشیار گروه معماری، دانشکده مهندسی معماری و شهرسازی، دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی، تهران، ایران (نویسنده مسئول).

Email: msttd@sru.ac.ir

0000-0002-3330-6060

۴. دانشیار، عضو گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی، تهران، ایران.

Email: sedghpour@sru.ac.ir

0000-0001-7854-7995

۱. مقدمه

درنهایت، تجربه حرکت در فضاهای مسکونی، به عنوان یک فرایند زمانی و فضایی، به فرد این امکان را می‌دهد که فضا را نه تنها به عنوان یک مکان ثابت، بلکه به صورت مجموعه‌ای از مشاهدات متوالی و معنادار درک کند. این تجربه‌های جذاب و پویا، احساس غنی‌تری از محیط را در ذهن فرد ایجاد می‌کنند و به او کمک می‌کنند (اصلائی فر، ۱۳۹۶) تا رابطه‌ای عمیق‌تر با محیط پیرامون خود برقرار کند.

اصلی‌ترین پرسش چگونگی تأثیر حرکت در تأمین نشاط سکونتی خانواده می‌باشد و سؤال جزئی‌تر نیز میزان تأثیرگذاری مؤلفه‌های کالبدی، رفتاری و معنایی در نظرات محققین گذشته و امروز را جست‌وجو خواهد نمود.

۲. روش تحقیق

هدف از این پژوهش، شناسایی مؤلفه‌های مؤثر در ایجاد حرکت برای ارتقای نشاط سکونتی خانواده است. روش تحقیق از نوع ترکیبی (کیفی-کمی) بوده و شامل تحلیل محتوا، گردآوری اطلاعات به صورت استنادی-کتابخانه‌ای، مصاحبه با کارشناسان حوزه‌های مرتبط، و پیمایش میدانی کاربران است. قلمرو تحقیق شامل نظریه‌های مطرح از سال ۱۹۹۸ تا ۲۰۲۰ است که در حوزه حرکت و تأثیر آن بر محیط سکونت بررسی شده‌اند. جامعه آماری این پژوهش شامل دو گروه است:

جامعه آماری این پژوهش شامل دو گروه اصلی بوده است: (۱) محققین پیشین: تحلیل محتوای مطالعات انجام شده توسط محققین از سال ۱۹۹۸ تا ۲۰۲۰ برای استخراج مؤلفه‌های حرکت؛ (۲) محققین حاضر: گروهی متشکل از ۲۰ متخصص از حوزه‌های معماری و شهرسازی. این متخصصان بر اساس معیارهایی همچون سابقه کاری (حداقل ۵ سال)، تعداد مقالات علمی منتشر شده، و مشارکت در پروژه‌های عملیاتی مرتبط با موضوع انتخاب شدند. مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته با این افراد طی جلسات آنلاین و حضوری به مدت میانگین ۴۵ دقیقه انجام شد. ابزار جمع‌آوری داده‌ها شامل پرسشنامه‌های باز و بسته و یک راهنمای مصاحبه مبتنی بر تحلیل محتوا بود.

برای تحلیل داده‌ها، ابتدا نظرات محققین پیشین در سه حوزه کالبدی (فیزیکی)، رفتاری (عملکردی)، و معنایی (ادراکی) دسته‌بندی شد و ۴۲ شاخص اصلی در این حوزه‌ها استخراج گردید. سپس این شاخص‌ها از طریق مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته با محققین منتخب برای شناسایی عوامل

انسان همواره در تعامل و ارتباط با محیط پیرامون خود بوده است. محیطی که ترکیبی از پدیده‌های طبیعی، عناصر ساخته شده توسط انسان و نتایج توسعه و رشد جوامع بشری است. در این تعامل دائمی، انسان هم به عنوان استفاده‌کننده از محیط عمل کرده و هم به عنوان شکل‌دهنده و در برخی موارد ویرانگر آن شناخته می‌شود (رضایی، ۱۴۰۱). رابطه انسان با محیط همیشه مستقیم و بدون واسطه بوده است و این تعامل در فرآیندهای محیطی و اجتماعی می‌تواند تغییرات زیادی ایجاد کند.

تجربه حرکت در فضاهای شهری یا مسکونی نه تنها به معنای رسیدن به مقصد است، بلکه می‌تواند منجر به لذت از مسیر حرکت و از مناظر و فضاهای پیوسته و جذاب شود. این تجربه، مشابه به یک اثر هنری یا فیلم‌نامه سینمایی عمل می‌کند که در طول مسیر به فرد یادآوری می‌کند که همیشه چیزی برای کشف وجود دارد (علی‌اکبری، ۱۴۰۲). به همین ترتیب، الگوهای رفتاری و تعاملات اجتماعی ساکنان یک فضا، تأثیرات مستقیمی بر روی طراحی و شکل‌گیری کالبد آن محیط دارند (احمدی و همکاران، ۱۴۰۰). سنت‌های سکونتی و ادراکات فرهنگی ساکنان می‌تواند موجب تغییرات دائمی در ساختار و ویژگی‌های محیطی شود.

در این راستا، یکی از جنبه‌های کلیدی برای ایجاد فضاهای زیست‌پذیر و پویا، پیاده‌روی و حرکت در محیط‌های شهری و مسکونی است. به گفته جیکوبز (۱۹۶۱)، برای زنده نگه داشتن محیط‌های مسکونی، باید اطمینان حاصل شود که تعداد مشخصی از ساکنان به‌طور فعال در آن فضا حضور داشته باشند. حرکت در فضا و تعاملات روزانه در محیط‌های مسکونی نه تنها شناخت فرد را از محیط افزایش می‌دهد، بلکه به ایجاد حس مشارکت و تعلق اجتماعی نیز کمک می‌کند (راپاپورت، ۱۹۸۲؛ پاکزاد، ۱۳۸۶). این حرکت می‌تواند منجر به بهبود کیفیت زندگی، افزایش سطح اجتماعی، اقتصادی و بهداشتی و ارتقای کیفیت محیط مسکونی گردد.

ایجاد فضاهایی برای پیاده‌روی که امکان حضور ساکنان را در طول روز فراهم می‌کند، از جمله اقداماتی است که می‌تواند به افزایش تعاملات اجتماعی و اقتصادی منجر شود. این فضاها به مردم فرصتی برای خرید، معاشرت و برقراری ارتباط با یکدیگر می‌دهند، که به نوبه خود می‌تواند موجب رونق فعالیت‌های تجاری و اجتماعی در آن منطقه شود (مرووی و افشاری، ۱۳۹۶).

جاذبه‌های نهفته در محیط است (پاکزاد، ۱۳۸۲). یکی از مهم‌ترین جنبه‌های حضور انسان در فضاهای شهری که باعث سرزندگی و پویایی این فضاها و همچنین افزایش نقش اجتماعی آنها می‌شود، حرکت پیاده است. فضای پیاده‌محور می‌تواند حیات و نشاط را به نواحی مرکزی شهر بیاورد و مردم را به مشارکت داوطلبانه در شهر کند ترغیب کند (شکل ۱). شهروندان در فضاهای عمومی آن شهر است (اصلائی‌فر، ۱۳۹۶: ۴۳). در حرکت و پویایی، زندگی اجتماعی باید همیشه در جریان باشد (بایرام‌زاده و همکاران، ۱۳۹۷: ۱) و نشاط از ویژگی‌های اساسی و اصلی آن است.

در پیاده‌راه‌ها و حرکت شهروندان همواره زندگی اجتماعی جریان دارد و نشاط از ویژگی‌های اساسی و اصلی آن است (پوراحمد و همکاران، ۱۳۹۵). ارزش شهر به حضور پیاده و مردمان شهر است. یافتن معیارهایی که با آن می‌توان حضور و غیاب را بهبود بخشید، به یکی از اولویت‌های اساسی متخصصان و نظریه‌پردازان شهری تبدیل شده است (علی‌زاده مقدم و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۳۴). در طراحی تسهیلات عابر پیاده باید به این نکته توجه شود مثلاً مسیرهای عابر پیاده برای همه افراد قابل استفاده باشد. در صورت وجود پله در پیاده‌رو باید در کنار آن یک رمپ با شیب مناسب برای عبور افراد معلول وجود داشته باشد و سنگفرش به گونه‌ای باشد که افراد نابینا نیز بتوانند از پیاده‌رو (به‌ویژه در مناطق مرکزی) استفاده کنند. از شهرها). در کنار ایستگاه‌های حمل‌ونقل عمومی باید پل‌های ارتباطی وجود داشته باشد تا عابران پیاده بتوانند از پیاده‌رو به ایستگاه‌های حمل‌ونقل عمومی دسترسی داشته باشند. در اکثر کشورهای جهان پیاده‌روی به عنوان یک روش حمل‌ونقل مطرح است و به منظور کاهش مصرف انرژی، ازدحام و آلودگی هوا، مردم به پیاده‌روی و استفاده از راهروهای عابر پیاده

کلیدی و به دست آوردن دیدگاه‌های عمیق در زمینه مؤلفه‌های تأثیرگذار پژوهش و پیمایش میدانی؛ نظرسنجی از محققین حاضر برای ارزیابی و اعتبارسنجی شاخص‌های شناسایی شده مورد ارزیابی قرار گرفت. داده‌های جمع‌آوری شده به روش کیفی- کمی تحلیل شد. در بخش کیفی، استفاده از تکنیک تحلیل محتوا برای دسته‌بندی نظرات کارشناسان در سه حوزه اصلی؛ کالبدی (فیزیکی)، رفتاری (عملکردی)، و معنایی (ادراکی) و از تحلیل تماتیک^۱ کدگذاری باز برای استخراج مؤلفه‌های کلیدی استفاده شد. در بخش کمی، داده‌های حاصل از مصاحبه، پرسشنامه‌ها و نظرات محققین به کمک تحلیل محتوا و آمار توصیفی مورد بررسی قرار گرفت و درصد فراوانی مربوط به هر مؤلفه محاسبه شد. در نهایت، نحوه ترکیب و تأثیر این مؤلفه‌ها بر ارتقای نشاط سکونتی خانواده تبیین گردید. بنا به یافته‌های تحقیق، مدل ارتباطی میان مؤلفه‌های حرکت شامل عوامل کالبدی، رفتاری، و معنایی ارائه شده است که تأثیر نسبی هر یک از این عوامل را در تحقق نشاط سکونتی خانواده نشان می‌دهد.

۳. پیشینه تحقیق

۱.۳. ضرورت حرکت پیاده و تحقق پویایی

حرکت پیاده به عنوان یک روش حمل‌ونقل پایدار، نقش کلیدی در تحقق پویایی شهری و ارتقای کیفیت زندگی دارد. طبق مطالعات WHO^۲، پیاده‌روی به‌طور چشمگیری می‌تواند سلامت جسمی و روانی شهروندان را بهبود بخشد و از بروز بیماری‌های مزمن جلوگیری کند (WHO, 2021). پیاده‌روی طبیعی‌ترین، قدیمی‌ترین و ضروری‌ترین شکل حرکت انسان در محیط است و پیاده‌روی همچنان مهم‌ترین فرصت برای مشاهده مکان‌ها، فعالیت‌ها و احساس شور و تحرک زندگی و کشف ارزش‌ها و

شکل ۱. حرکت پیاده در فضاهای شهری (https://memari.online/33434/).

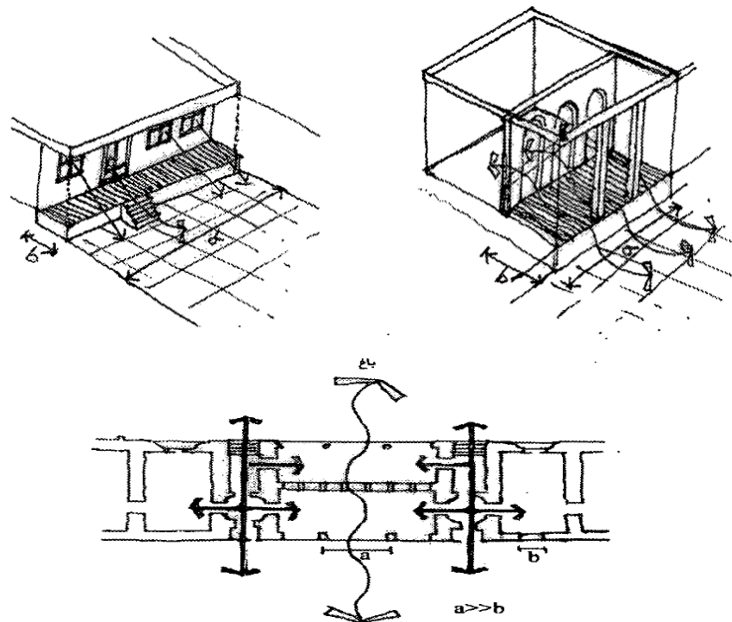
حرکت باید به مفهوم "قدرت عمل" توجه کرد. در نظر ابن سینا، تحقق حرکت مستلزم وجود شش عامل است: محرک، محرک (قدرت آغازین)، مسافت، مبدأ، مقصد و زمان (عمادی، ۱۳۹۳). حرکت و پیاده‌روی راهی برای درگیر شدن در تجربه مکان‌هاست. از طریق پیاده‌روی، فرد نه تنها در فضای فیزیکی حرکت می‌کند، بلکه فعالانه در پویایی اجتماعی و فرهنگی یک مکان شرکت می‌کند (لوریمر^۲، ۱۳۸۹) و به دنبال مشارکت است.

به عبارت دیگر، حرکت در فضا به عنوان یک تجربه اجتماعی-فضایی در پیوند با مفهوم «مکان» درک می‌شود (فکوهی و امیری، ۱۳۹۵: ۳۱) و نشان‌دهنده رابطه‌ای عمیق بین تعاملات اجتماعی و ویژگی‌های محیطی است. انبوهی از عابران پیاده در زمان‌های مختلف و در مکان‌های مختلف با اهداف متفاوت، مکان شهری را موفق و ایمن می‌کنند. جیکوبز سرزندگی را عمیقاً با تنوع مرتبط می‌داند و تنوع را در شکل مصنوع مکان و توزیع فعالیت‌ها جست‌وجو می‌کند. وی برای ارزیابی سرزندگی چهار حالت تنوع را در نظر گرفته است که شامل تنوع کاربری، عمر ساختمان‌ها، خطر برخورد و تراکم می‌شود (شکل ۲). به نظر وی، ویژگی محوری سرزندگی

تشویق می‌شوند. بنابراین، اهداف زیست‌پذیری در محیط‌های امروزی افزایش تحرک و درعین حال کاهش ازدحام، تصادفات و آلودگی است، از سوی دیگر، راحتی در یک فضای عمومی عاملی کلیدی در ترغیب کاربران به حرکت است. طراحی عناصر محیطی برای تشویق حرکت عابران پیاده مؤثر است (موزوسیلانکو^۳ و همکاران، ۱۳۹۶). جایجایی افراد در مکان‌ها نیز می‌تواند از سلامت روان حمایت کند. پیاده‌روی به عنوان یک عمل ترمیمی شناخته می‌شود، زیرا باعث آرامش، بهزیستی روانی^۴ و همچنین بازتاب احساسات و سرزندگی می‌شود. حضور افراد در محل (بورنیولی^۵ و همکاران، ۱۳۹۶)، ایمنی ارتباط با جامعه و احساس تعلق را تضمین می‌کند.

۲.۳. حرکت در مکان

حرکت در مکان یکی از مفاهیم کلیدی در فلسفه است که به‌ویژه در سنت فلسفه طبیعی اهمیت بسیاری دارد. در این سنت، حرکت نه تنها به طبیعت بلکه به ارواح گیاهی، حیوانی و آسمانی نیز نسبت داده می‌شود. در فلسفه ارسطو، حرکت در ارتباط با «خروج از آن» یا تغییر در وضعیت موجود تعریف می‌شود و از این نظر، برای درک

شکل ۲. حرکت در فضاهای باز و نیمه‌باز (https://www.memaribana.com/checkout/purchase-confirmation).

مطلوب برای زندگی، فعالیت اجتماعی و ایجاد حس تعلق ایفا می‌کنند. محله‌های سرزنده با فراهم کردن فضاهای عمومی جذاب، رضایت و آسایش ساکنان را افزایش می‌دهند (نادریان و همکاران، ۱۳۹۸). با این حال، کاهش نشاط در فضاهای عمومی شهری ایران، پیامدهایی همچون کاهش تعاملات اجتماعی و عدم تمایل به حضور داوطلبانه در محیط‌های مسکونی به همراه داشته است. از این رو، طراحی محیط‌های مسکونی بانشاط به عنوان ضرورتی اجتماعی و فرهنگی مطرح می‌شود (نیک‌پور و یاراحمدی، ۱۳۹۹). این فضاها، در صورت طراحی مناسب، نه تنها می‌توانند مکانی برای آرامش و بروز استعدادها باشند، بلکه به تقویت سرمایه اجتماعی نیز کمک می‌کنند (صفاری‌نیا، ۱۳۹۳). سرزندگی و نشاط، به‌ویژه در شرایطی که آسیب‌های اجتماعی و مسائل شهری در حال افزایش هستند، نیازمند توجه ویژه‌ای هستند (سانگ و لی، ۲۰۲۱). در این راستا، فضاهای ساخته‌شده که توانایی تقویت پیوندهای اجتماعی و افزایش تعاملات را دارند، به عنوان یکی از ابزارهای کلیدی برنامه‌ریزی شهری مطرح می‌شوند. این فضاها از طریق ترکیب عوامل محیطی، اجتماعی و فرهنگی طراحی می‌شوند و می‌توانند تجربه اجتماعی افراد را بهبود بخشند (یو^۱ و همکاران، ۲۰۱۸). در ایران، نیاز به توجه به معیارهای جامعه‌پذیری در طراحی و برنامه‌ریزی فضاهای مسکونی مشهود است. این معیارها می‌توانند زمینه‌ساز تبدیل فضاها به مکان‌هایی برای زندگی مشترک شوند و در مقیاس‌های فردی و جمعی، تعامل و پویایی را تقویت کنند (شجاعی و پرتوی، ۱۳۹۸). موفقیت چنین فضاهایی تنها با شمار استفاده‌کنندگان از آنها ارزیابی نمی‌شود، بلکه تنوع ویژگی‌های کاربران و تعاملات اجتماعی نیز به عنوان معیارهای کلیدی کیفیت این فضاها مطرح می‌شوند (حاجی احمدی همدانی و جهانشاهلو، ۱۳۹۴). طراحی شهری در ایران غالباً به بهبود ویژگی‌های بصری محدود شده است. این در حالی است که رویکرد جامع‌تری که مشارکت فعال ساکنان و تعاملات اجتماعی را در نظر گیرد، ضرورت دارد. پژوهش‌ها نشان داده‌اند که طراحی موفق فضاهای مسکونی باید به عوامل کلیدی، معنایی و رفتاری توجه داشته باشد. به عنوان مثال، ارتباطات اجتماعی شکل‌گرفته در این فضاها، به‌ویژه در محله‌هایی که بافت فرهنگی و اجتماعی منحصربه‌فردی دارند، می‌توانند نقشی اساسی در افزایش حس تعلق مکانی ایفا کنند (آذری و همکاران، ۱۴۰۰).

و تداوم مکانی - زمانی حضور افراد و فعالیت‌ها در یک مکان است (پاتریزی^۲ و همکاران، ۱۳۹۶). پیاده‌روها نقش مهمی در زندگی جامعه ایفا می‌کنند و می‌توانند نشاط را در فضاها به ارمغان بیاورند (عبدالهی و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۹۷) و افراد را به داوطلب شدن در فضاهای مسکونی و شهری تشویق کنند. درک ساکنین از محیط زندگی خود در لایه‌های مختلف در طول زمان و همراه با حرکت انسان (اعم از عینی یا ذهنی) در قالب صحنه‌ها و پرده‌های مختلف شکل می‌گیرد و ادراک از فضای زندگی ساکنان به موقعیت و شرایط بستگی دارد. از شخص متفاوت است. «حرکت» هم از نظر مادی و هم از نظر نفسانی و ظهور ادراکی آن در ذهن انسان باعث این تداوم می‌شود (مسعودی، ۱۳۸۲). تصور ذهنی دو نفر در فضای مسکونی خود با زمان حضور برابر در یک فضا ممکن است کاملاً متفاوت باشد که خود بیانگر عاملیت انسان در درک فضای زندگی و عواملی مانند ویژگی‌های فردی، اجتماعی، فرهنگی و غیره در شکل‌گیری ادراک آن به فضای زندگی بستگی دارد. ممکن است فرد در مواجهه با فضای زندگی خود به درک مفاهیمی از فضا دست یابد که برخورد‌های قبلی ناشی از همان فضا نبوده و یا با تأمل در فضا، درک خود از فضا را متنوع کند. درواقع میزان توجه و دقت، علاقه، انگیزه، نیاز و نوع اشتغال ذهنی (مسعودی، ۱۳۸۲) در درک جزئیات فضای زندگی ساکنان مؤثر است.

۴. مبانی نظری

افزایش سریع شهرنشینی، تغییرات جمعیتی و کاهش حس تعلق مکانی، چالش‌های قابل توجهی در ایران ایجاد کرده است. این چالش‌ها نیاز به بازطراحی و ارتقای کیفیت فضاهای مسکونی را با هدف افزایش سرزندگی و نشاط بیش‌ازپیش ضروری کرده است. این مقاله، به عنوان پاسخی علمی به این نیاز، تلاش می‌کند تا عوامل مؤثر بر ایجاد نشاط و سرزندگی در فضاهای مسکونی را شناسایی و تحلیل کند.

نشاط و سرزندگی، به عنوان یکی از نیازهای روانی و اجتماعی انسان، نقش برجسته‌ای در بهبود کیفیت زندگی فردی و اجتماعی ایفا می‌کند. این ویژگی‌ها می‌توانند در ارتقای سلامت روانی و اجتماعی افراد جامعه، به‌ویژه گروه‌های کلیدی مانند معلمان، تأثیرگذار باشند (عارف و کاشانی، ۱۴۰۱). در ایران، محله‌های مسکونی کوچک‌ترین واحد تقسیمات شهری محسوب می‌شوند و نقش کلیدی در تأمین شرایط

نتایج این پژوهش نه تنها به بهبود کیفیت سکونت کمک می‌کند، بلکه پاسخی مستقیم به نیازهای روزافزون کشور برای ایجاد فضاهایی است که حس تعلق مکانی، تعاملات اجتماعی و کیفیت زندگی را ارتقا می‌بخشند. این مدل می‌تواند به عنوان مرجعی برای طراحی محیط‌هایی عمل کند که ضمن پاسخ‌گویی به چالش‌های اجتماعی، زمینه‌ساز افزایش سرزندگی و نشاط در جامعه باشند. این شاخص‌ها ابزار ارزشمندی برای برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران در طراحی مجتمع‌های مسکونی فراهم می‌کنند. مدل کیفی مؤلفه‌های مؤثر بر حرکت نیز، که در (شکل ۳) آمده است، این موضوع را تأیید می‌کند.

۵. مطالعات و بررسی‌ها

حرکت به طرق مختلفی بیان می‌شود که می‌تواند زیبایی‌شناختی، حسی یا احساسی (شکل ذهنی) باشد یا می‌تواند شامل واکنش بیولوژیکی به محیط فیزیکی بیرونی باشد (به‌طور عینی)، اما یک سری عوامل بر انسان تأثیر می‌گذارد که نمی‌توان آنها را فقط در حوزه معنایی و فیزیکی قرارداد، این عامل با بیشترین الگوهای رفتاری و فعالیتی، حوزه رفتاری نامیده می‌شود (جدول ۱).
با توجه به مؤلفه‌های پیشنهادی هر یک از نظریه‌پردازان، سه متغیر مکرر در این بحث‌ها مطرح می‌شود تا به درک دقیق‌تری از مؤلفه‌های پیشنهادی از دیدگاه نظریه‌پردازان و نیز اهمیت هر یک با توجه به آنها دست یابد. فراوانی آنها در (جدول ۲)، تجزیه و تحلیل‌های مربوطه استخراج شده است.

شکل ۳. مدل کیفی از مؤلفه‌های حرکت مؤثر در تأمین نشاط سکونتی خانواده.

مطالعات مختلف، سهم متفاوتی را برای سه عامل مؤثر در ارتقای کیفیت سکونت مطرح کرده‌اند. پژوهش‌های اولیه عوامل کالبدی را مهم‌ترین مؤلفه در بهبود کیفیت زندگی دانسته‌اند، اما تحقیقات جدیدتر بر نقش اساسی عوامل معنایی و رفتاری در ایجاد نشاط سکونتی تأکید دارند. نتایج نشان داده‌اند که طراحی فضاهای مسکونی تأثیر مستقیمی بر رفتار و احساسات ساکنان دارد. بنابراین، برای دستیابی به فضایی که کیفیت زندگی، حرکت پیاده و نشاط سکونتی را افزایش دهد، باید به عوامل کالبدی، معنایی و رفتاری توجه ویژه‌ای کرد.

در پژوهشی با عنوان «بررسی الگوواره‌های قضاوت ذهنی معماران در تأمین حرکت پیاده ساکنان مجموعه‌های مسکونی» (سادات و همکاران، ۱۴۰۲)، با استفاده از روش دلفی و تحلیل عاملی کیو، عوامل مؤثر بر حرکت پیاده در منطقه ۲۲ تهران شناسایی شده‌اند. این عوامل شامل مؤلفه‌های کالبدی (مانند خوانش‌پذیری و نفوذپذیری)، معنایی (مانند نشاط‌بخشی)، و رفتاری (مانند پویایی و قلمروگرایی) هستند. نتایج نشان می‌دهد شش عامل اصلی؛ پاسخ‌دهی (۱۵/۵۶٪)، قلمروگرایی (۱۵/۰۷٪)، پویایی (۱۳/۶۱٪)، نشاط‌بخشی (۹/۵۹٪)، خوانش‌پذیری (۹/۴۵٪)، و نفوذپذیری (۷/۵۲٪) در ادراک حرکت نقش دارند.

همچنین، پژوهش دیگری با عنوان «نقش مؤلفه‌های ملموس شادزیستی در تحقق پویایی ذهنی ساکنان فضاهای مسکونی» (طاهر طلوع‌دل و سادات، ۱۳۹۹) نشان می‌دهد مؤلفه‌های کالبدی (۵۳/۸۷٪)، معنایی (۲۶/۶۰٪) و رفتاری (۱۹/۵۳٪) در تحقق شادزیستی و هوشیاری ذهنی ساکنان تأثیرگذارند. شناسایی عوامل متنوع تأثیرگذار بر حرکت می‌تواند به بهبود کیفیت فضاهای مسکونی کمک کند. شادزیستی، به عنوان شاخصی از نشاط سکونتی، با اولویت‌بندی این عوامل سه‌گانه، مبانی نظری تحقیق را تکمیل می‌کند. این ارتباط نشان‌دهنده اثر مستقیم تجربه محیطی بر طراحی فضاهای مسکونی و ارتقای کیفیت زندگی است.

این پژوهش با رویکردی میان‌رشته‌ای و با تأکید بر نیازهای اجتماعی-فرهنگی کشور، مدلی جامع از سرزندگی مسکونی ارائه می‌دهد. این مدل، با بهره‌گیری از مؤلفه‌های کالبدی، معنایی و رفتاری، ابزاری ارزشمند برای برنامه‌ریزان و سیاست‌گذاران در طراحی فضاهای مسکونی سرزنده فراهم می‌کند.

جدول ۱. تبیین دیدگاه‌های نظریه‌پردازان مطرح از موضوع حرکت.

ردیف	مؤلفه‌ها	صاحب‌نظران	محققین پیشین			محققین حاضر		
			کالبدی	رفتاری	معنایی	کالبدی	رفتاری	معنایی
۱	وابستگی به فضا	Newton, 2012	*					*
۲	انسجام فضایی	شاهیوندی، ۱۳۹۴؛ رحیمی، ۱۳۹۵؛ شیخ‌الاسلامی، ۱۳۹۶؛ خطیبی، ۱۳۹۶ Aziz et al, 2012; Abdul Aziz & et al, 2012						*
۳	حضورپذیری	رضائیان، ۱۳۹۵؛ اصلانی، ۱۳۹۶؛ پوراحمد، ۱۳۹۵؛ دهقان، ۱۳۹۱؛ دانشپور و چرخچیان، ۱۳۸۶ Bornioli, 2018; Sulis & Manley, 2018; Bajcinovci, Beqiri, 2018; Işiklar, 2017; Sung & Sugie Lee, 2015		*			*	
۴	تعامل آفرینی	بهزاد پور، ۱۳۹۶؛ خطیبی، ۱۳۹۶؛ پوراحمد، ۱۳۹۵؛ تبریزی، ۱۳۹۵؛ دانشپور و چرخچیان، ۱۳۸۶ Cho & Lee, 2017; Işiklar, 2017; Hipp, 2013, Bornioli, 2018; Mortazi Mehrbani, 2018		*			*	
۵	سازگاری فرهنگی	پوراحمد، ۱۳۹۵؛ محمدی زاده، ۱۳۹۴؛ دهقان، ۱۳۹۱ Newton, 2012; Maher, 2008; Sugiyama Catharine & Thompson, 2008; Bornioli, 2018; Zarghami, 2020		*			*	*
۶	اعتماد اجتماعی	تبریزی، ۱۳۹۳؛ خطیبی، ۱۳۹۶ Bourret, 2001; Sulis & Manley, 2018; Cho & Lee, 2017		*			*	
۷	هویت مکانی	رضائیان، ۱۳۹۵ Bornioli, 2018; Hargreaves, 2004		*			*	
۸	فعالیت‌پذیری	تبریزی، ۱۳۹۳؛ دهقان، ۱۳۹۱؛ دادپور، ۱۳۹۱؛ بهزاد پور، ۱۳۹۶؛ رضائیان، ۱۳۹۵؛ علم‌مردانی، ۱۳۹۵ Martin & Santos, 2015; Sung, 2015; Sung & Sugie Lee, 2015; Tribby, 2015; Zeitler, 2014; Sugiyama Catharine, 2008; Eunyoung Choi, 2015		*			*	*
۹	خاطره‌انگیزی	مرتاض مهربانی، ۱۳۹۶؛ میر مقتدایی، ۱۳۸۸ Mortazi Mehrbani, 2017		*			*	*
۱۰	حس تعلق	Işiklar, 2017; Bornioli, 2018		*			*	*
۱۱	حس مکان	پوراحمد، ۱۳۹۵؛ دهقان، ۱۳۹۱ Andrew Hargreaves, 2004; Bornioli, 2019; Mortazi Mehrbani, 2018; Hargreaves, 2004		*			*	
۱۲	خوانایی فضایی	مرتاض مهربانی، ۱۳۹۶؛ میر مقتدایی، ۱۳۸۸ Mortazi Mehrbani, 2017		*			*	*
۱۳	آرامش و راحتی	Bornioli, 2018; Bajcinovci, 2018; Sylvia He, 2018; Mozos-Blanco, 2018; Sugiyama, 2008		*			*	
۱۴	سلامت روحی	Mortazi Mehrbani, 2018; Newton, 2012; Rosso & et al, 2011; Ravenscroft, 2000; Bornioli, 2018; Adorno, 2016; Martin, 2015; Tribby, 2015		*			*	*
۱۵	سلامت جسمی	Rosso & et al, 2011; Bourret, 2001; Ravenscroft, 2000; Adorno, 2016; Martin, 2015; Tribby, 2015; Newton, 2012		*			*	*
۱۶	چشم‌انداز و منظر	رضائیان، ۱۳۹۵؛ دادپور، ۱۳۹۱ Mortazi Mehrbani, 2018		*			*	*
۱۷	جذابیت فضایی	پوراحمد، ۱۳۹۵ Bornioli, 2018; Tribby, 2015; Rosso & et al, 2011		*			*	*
۱۸	شفافیت فضایی	بازوندی و شهبازی، ۱۳۹۳؛ دادپور، ۱۳۹۱ Rosso & et al, 2011		*			*	*
۱۹	نورپردازی محیطی	اصلانی‌فر، ۱۳۹۶؛ علم‌مردانی، ۱۳۹۵		*			*	*

جدول ۱. تبیین دیدگاه‌های نظریه‌پردازان مطرح از موضوع حرکت.

ردیف	مؤلفه‌ها	صاحب‌نظران	محققین پیشین			محققین حاضر		
			کالبدی	رفتاری	معنایی	کالبدی	رفتاری	معنایی
۲۰	آسایش محیطی	اصلائی فر، ۱۳۹۶؛ رمضانیان، ۱۳۹۵؛ علم‌دانی، ۱۳۹۵ Newton, 2012; Rosso & et al, 2011; Bourret, 2001; Bornioli, 2018; Delclòs-Alió, 2018; Gonçalves, 2017; Sung & Sugie Lee, 2015; Tribby, 2015	*		*	*	*	*
۲۱	کف‌سازی	اصلائی فر، ۱۳۹۶	*		*			*
۲۲	فضایی ایمنی	پوراحمد، ۱۳۹۵؛ علم‌دانی، ۱۳۹۵؛ بازوندی و شهبازی، ۱۳۹۳ Bornioli, 2018; Mozos-Blanco, 2018; Rosso & et al, 2011; Zarghami, 2020			*			*
۲۳	امنیت فضایی	پوراحمد، ۱۳۹۵؛ علم‌دانی، ۱۳۹۵؛ دانشپور و چرخچیان، ۱۳۸۶؛ اصلائی فر، ۱۳۹۶ Sugiyama Catharine, 2008; Ravenscroft, 2000; Montgomery, 1998; Bajçinovci et al, 2018; Cho & Lee, 2017; Işiklar, 2017; Tribby, 2015						*
۲۴	تنوع کاربری	پوراحمد، ۱۳۹۵؛ علم‌دانی، ۱۳۹۵؛ بازوندی و شهبازی، ۱۳۹۳ Sulis & Manley, 2018; Işiklar, 2017; Hyungun Sung, 2015; Tribby, 2015; Eunyoung CHOI, 2015; Montgomery, 1998; Newton, 2012; Zarghami, 2020					*	*
۲۵	تراکم کاربری	تبریزی، ۱۳۹۳ Hyungun Sung, 2015; Tribby, 2015; Sung & Lee, 2015; Eunyoung CHOI, 2015; Rosso & et al, 2011; Delclòs-Alió et al, 2018; Sulis & Manley, 2018					*	*
۲۶	انعطاف‌پذیری	علم‌دانی، ۱۳۹۵ Mata Martins, 2019; Sulis & Manley, 2018					*	*
۲۷	دسترسی‌پذیری فضاها	دانشپور و چرخچیان، ۱۳۸۶؛ اصلائی فر، ۱۳۹۶؛ رمضانیان، ۱۳۹۵؛ پوراحمد، ۱۳۹۵؛ علم‌دانی، ۱۳۹۵؛ بازوندی و شهبازی، ۱۳۹۳؛ دهقان، ۱۳۹۱؛ دادپور، ۱۳۹۱ Sugiyama Catharine, 2008; Ravenscroft, 2008; O'BRIEN, 2000; Montgomery, 1998; Mozos-Blanco, 2018; Dadashpoor, 2017; Cho & Lee, 2017; Işiklar, 2017; Sung & Lee, 2015; Tribby, 2015					*	*
۲۸	تسهیلات و خدمات کافی	Bourret, 2001; Bajçinovci, et al, 2018; Mozos-Blanco, 2018; Işiklar, 2017; Sung & Lee, 2015; Tribby, 2015; Sugiyama & Ward Thompson, 2008					*	*
۲۹	چیدمان فضایی	محمدی زاده، ۱۳۹۴؛ اصلائی فر، ۱۳۹۶ Mozos-Blanco, 2018			*	*	*	*
۳۰	تناسبات بصری	Bajçinovci, 2018; Dadashpoor, 2017			*			*
۳۱	سلسله‌مراتب فضایی	Gonçalves, 2017			*			*
۳۲	سن ساختمان	Delclòs-Alió, 2018; Sulis & Manley, 2018; Sung & Lee, 2015			*			*
۳۳	هندسه فضایی	دانشپور و چرخچیان، ۱۳۸۶ Bajçinovci, 2018; Rosso & et al, 2011; Sung & Lee, 2015; Eunyoung Choi, 2015; Chris Maher, 2008			*			*
۳۴	موقعیت مکان	Zeitler, 2014; Rosso & et al, 2011; Wulff, 2010; Tribby, 2015			*	*	*	*
۳۵	مواد و مصالح	Newton, 2012			*	*	*	*
۳۶	دعوت‌کنندگی	دانشپور و چرخچیان، ۱۳۸۶ Tribby, 2015			*	*	*	*
۳۷	کاهش آلودگی بصری	Bornioli, 2018; Mozos-Blanco, 2018; Newton, 2012			*	*	*	*
۳۸	کاهش آلودگی صوتی	Mozos-Blanco, 2018; Cho & Lee, 2017			*	*	*	*
۳۹	تهویه مناسب	Cho & Lee, 2017			*	*	*	*

جدول ۱. تبیین دیدگاه‌های نظریه‌پردازان مطرح از موضوع حرکت.

ردیف	مؤلفه‌ها	صاحب‌نظران			محققین پیشین			محققین حاضر		
		کالبدی	رفتاری	معنایی	کالبدی	رفتاری	معنایی	کالبدی	رفتاری	معنایی
۴۰	وجود آب				*				*	
۴۱	پوشش گیاهی				*				*	
۴۲	ارتباطات فضایی				*	*			*	
۴۴		جمع کل (معادل: ۱۰۰٪)			۲۳	۱۱	۱۸	۱۳	۱۷	۱۸
					۴۴/۲۵٪	۲۱/۱۵٪	۳۴/۶۰٪	۲۷/۱۰٪	۳۵/۴۰٪	۳۷/۵۰٪

جدول ۲. فراوانی مؤلفه‌های حرکت بر اساس نظریه محققین پیشین.

ردیف	مؤلفه‌ها	تعداد نظرات	درصد فراوانی
۱	کالبدی (عوامل فیزیکی یا ملموس)	۲۳	۴۴/۲۵٪
۲	رفتاری (عوامل فعالیتی و عملکردی)	۱۱	۲۱/۱۵٪
۳	معنایی (عوامل غیر فیزیکی و ادراکی)	۱۸	۳۴/۶۰٪
۴	جمع کل	۵۲	۱۰۰/۰۰٪

جدول ۳. فراوانی مؤلفه‌های حرکت بر اساس نظریه محققین حاضرین.

ردیف	مؤلفه‌ها	تعداد نظرات	محققین حاضر
۱	کالبدی (عوامل فیزیکی و ملموس)	۱۳	۲۷/۱۰٪
۲	رفتاری (عوامل فعالیتی و عملکردی)	۱۷	۳۵/۴۰٪
۳	معنایی (عوامل غیر فیزیکی و ادراکی)	۱۸	۳۷/۵۰٪
۴	جمع کل	۴۸	۱۰۰/۰۰٪

فراوانی عامل کالبدی معادل با ۲۷/۱۰ درصد، تعداد ۱۳ نظریه و عامل رفتاری معادل با ۳۵/۴۰ درصد، تعداد ۱۷ نظریه و عامل معنایی معادل با ۳۷/۵۰ درصد، تعداد ۱۸ نظریه را به خود اختصاص داده‌اند. بر اساس «جدول ۳»، «عوامل معنایی» به دلیل بیشترین تکرار، مهم‌ترین عامل هستند و پس از آن «عوامل رفتاری» و «عوامل فیزیکی» به ترتیب در رتبه‌های دوم و سوم قرار دارند. با توجه به مطالعات در این زمینه، می‌توان نظرات محققان پیشین و حاضر را در تعیین طبقه‌بندی مؤلفه‌های کمی حرکت به شرح «جدول ۴» خلاصه کرد.

۶. یافته‌های تحقیق

حرکت از طریق سه شاخص کالبدی، معنایی و رفتاری در بالا بردن نشاط مؤثر می‌باشد. کیفیت کالبدی زندگی با استفاده از شاخص‌های کالبدی که مرتبط با واقعیات قابل مشاهده و ملموس زندگی هستند. کیفیت کالبدی زندگی با استفاده از شاخص‌های مرتبط با واقعیات ملموس زندگی نظیر دسترسی، دعوت‌کنندگی، مصالح، هندسه فضایی، مکان، سلسله‌مراتب، امنیت، جذابیت، خوانایی، و تناسبات فضایی سنجیده می‌شود. این شاخص‌ها در بهبود فضای سکونت نقش اساسی دارند.

بر اساس جمع‌بندی نظرات محققین پیشین در رابطه با موضوع حرکت در سه عامل فیزیکی (کالبدی)، غیر فیزیکی (معنایی) و فیزیکی - غیر فیزیکی (رفتاری) دسته‌بندی گردید. درصد فراوانی نظرات هر یک از نظریه‌پردازان از سال ۱۹۹۸ تا ۲۰۲۰ محاسبه گردیده است. به این ترتیب، بر اساس «جدول ۱» و «جدول ۲» اقدام به جمع‌بندی میان ۵۲ نظریه مطرح با دسته‌بندی در سه حوزه کالبدی، معنایی و رفتاری به صورت درصد فراوانی جمع‌بندی گردیده است. در نتیجه طی بررسی به‌عمل آمده، درصد فراوانی عامل کالبدی معادل با ۴۴/۲۵ درصد، تعداد ۲۳ نظریه و عامل رفتاری معادل با ۲۱/۱۵ درصد، تعداد ۱۱ نظریه و عامل معنایی معادل با ۳۴/۶۰ درصد، تعداد ۱۸ نظریه را به خود اختصاص داده‌اند.

با توجه به «جدول ۲»: «عوامل کالبدی» به عنوان مهم‌ترین فاکتور و بعد از آن «عوامل معنایی» و «عوامل رفتاری» به ترتیب در رتبه دوم و سوم اهمیت قرار می‌گیرند. به این ترتیب، بر اساس جدول ارائه شده در «جدول ۲» و «جدول ۳» اقدام به جمع‌بندی میان ۴۸ نظریه محققین حاضر مطرح با دسته‌بندی در سه حوزه کالبدی، معنایی و رفتاری به صورت درصد فراوانی جمع‌بندی گردیده است. در نتیجه طی بررسی به‌عمل آمده در مورد نظرات محققین حاضر، درصد

جدول ۴. جمع‌بندی کلیه مؤلفه‌های حرکت.

ردیف	مفاهیم متعارف	شاخص‌های حرکت	پیشین	درصد تأثیر محققین پیشین	حاضرین	درصد تأثیر محققین حاضر	درصد تأثیر ریز عامل‌ها	درصد تأثیر عوامل اصلی
۱	عامل کالبدی (فرمی و فیزیکی)	فضای سبز	۱۰	٪۲٫۷۲	۱۲	٪۲٫۴۵	٪۲٫۵۵	٪۴۰٫۵۰
		وجود آب	۱۰	٪۲٫۷۲	۱۳	٪۲٫۶۷	٪۲٫۷۰	
		دعوت‌کنندگی	۱۰	٪۲٫۷۲	۸	٪۱٫۶۵	٪۲٫۱۰	
		مواد و مصالح	۱۰	٪۲٫۷۲	۱۰	٪۲٫۰۵	٪۲٫۳۵	
		موقعیت مکان	۱۰	٪۲٫۷۲	۸	٪۱٫۶۵	٪۲٫۱۰	
		هندسه فضایی	۱۲	٪۳٫۲۷	۹	٪۱٫۸۵	٪۲٫۵۵	
		سلسله‌مراتب فضایی	۱۱	٪۳٫۰۰	۱۳	٪۲٫۶۷	٪۲٫۸۰	
		خدمات فضایی	۷	٪۱٫۹۰	۱۰	٪۲٫۰۵	٪۲٫۰۰	
		دسترسی‌پذیری	۱۸	٪۴٫۹۰	۱۵	٪۳٫۱۱	٪۳٫۸۵	
		انعطاف‌پذیری	۵	٪۱٫۳۶	۱۵	٪۳٫۱۱	٪۲٫۳۵	
		نورپردازی	۸	٪۲٫۲۰	۱۷	٪۳٫۵۰	٪۲٫۹۳	
		جذابیت فضایی	۸	٪۲٫۲۰	۱۴	٪۲٫۸۷	٪۲٫۵۵	
		چشم‌انداز و منظر	۱۲	٪۳٫۲۷	۱۱	٪۲٫۲۵	٪۲٫۷۰	
		تناسبات بصری	۱۰	٪۲٫۷۲	۱۱	٪۲٫۲۵	٪۲٫۴۵	
		خوانش‌پذیری فضا	۱۲	٪۳٫۲۷	۱۴	٪۲٫۹۰	٪۳٫۰۴	
سن ساختمان	۳	٪۰٫۸۰	۱۰	٪۲٫۰۵	٪۱٫۵۰			
۲	عامل رفتاری، (فعالیتی - عملکردی)	حضورپذیری	۱۱	٪۳٫۰۰	۱۱	٪۲٫۲۵	٪۲٫۵۵	٪۲۶٫۸۵
		تهویه مناسب	۶	٪۱٫۶۵	۱۲	٪۲٫۴۵	٪۲٫۱۰	
		تنوع کاربری	۱۵	٪۴٫۰۸	۱۲	٪۲٫۴۵	٪۳٫۱۵	
		ارتباطات فضایی	۱۲	٪۳٫۲۷	۱۴	٪۲٫۹۰	٪۳٫۰۰	
		تراکم کاربری	۸	٪۲٫۲۰	۹	٪۱٫۸۵	٪۲٫۰۰	
		سلامت جسمی	۶	٪۱٫۶۵	۱۱	٪۲٫۲۵	٪۲٫۰۰	
		فعالیت‌پذیری	۱۳	٪۳٫۵۵	۱۳	٪۲٫۶۷	٪۳٫۰۴	
		اعتماد اجتماعی	۵	٪۱٫۳۶	۱۲	٪۲٫۴۵	٪۲٫۰۰	
		همبستگی فضایی	۱۲	٪۳٫۲۷	۱۰	٪۲٫۰۵	٪۲٫۵۵	
		شفافیت فضایی	۴	٪۱٫۰۸	۱۳	٪۲٫۶۷	٪۲٫۰۰	
۳	عامل معنایی (ادراکی - ذهنی)	تعامل آفرینی	۱۰	٪۲٫۷۲	۱۱	٪۲٫۲۵	٪۲٫۴۵	٪۳۲٫۶۵
		وابستگی فضایی	۳	٪۰٫۸۰	۱۲	٪۲٫۴۵	٪۱٫۷۵	
		هویت مکانی	۴	٪۱٫۰۸	۱۰	٪۲٫۰۵	٪۱٫۶۵	
		سازگاری فرهنگی	۷	٪۱٫۹۰	۱۱	٪۲٫۲۵	٪۲٫۱۰	
		خاطره‌انگیزی	۳	٪۰٫۸۰	۱۳	٪۲٫۶۷	٪۱٫۸۵	
		حس تعلق	۵	٪۱٫۳۶	۱۰	٪۲٫۰۵	٪۱٫۷۵	
		حس مکان	۶	٪۱٫۶۳	۱۳	٪۲٫۶۷	٪۲٫۴۵	
		آرامش و راحتی	۵	٪۱٫۳۶	۱۱	٪۲٫۲۵	٪۱٫۸۵	
		سلامت روحی	۸	٪۲٫۲۰	۱۳	٪۲٫۶۷	٪۲٫۴۵	
		آسایش محیطی	۸	٪۲٫۲۰	۹	٪۱٫۸۵	٪۲٫۰۰	
		نوع کف‌سازی	۱۰	٪۲٫۷۲	۸	٪۱٫۶۵	٪۲٫۱۰	
		ایمنی فضایی	۶	٪۱٫۶۳	۱۰	٪۲٫۰۵	٪۱٫۸۵	
		امنیت فضایی	۱۱	٪۳٫۰۰	۱۳	٪۲٫۶۷	٪۲٫۸۰	
		کاهش آلودگی صوتی	۸	٪۲٫۲۰	۱۱	٪۲٫۲۵	٪۲٫۲۰	
		کاهش آلودگی بصری	۱۰	٪۲٫۷۲	۱۱	٪۲٫۲۵	٪۲٫۴۵	
چیدمان فضایی	۱۵	٪۴٫۰۸	۱۴	٪۲٫۹۰	٪۳٫۳۹			
جمع مقادیر و درصد تأثیرات		۳۶۷	٪۱۰۰٫۰۰	۴۸۷	٪۱۰۰٫۰۰	٪۱۰۰٫۰۰	٪۱۰۰٫۰۰	

دسترسی که فضاها را به یکدیگر مرتبط کند و احساس همبستگی فضایی را تقویت نماید. سازگاری فرهنگی؛ توجه به نیازهای اقوام و گروه‌های مختلف فرهنگی در توزیع و طراحی کاربری‌ها و استفاده از الگوهای بومی و محلی در طراحی فضاها برای تطابق با فرهنگ و رفتارهای اجتماعی جامعه. اعتماد اجتماعی؛ کاهش نقاط کور در طراحی شهری برای ایجاد احساس امنیت و تقویت اعتماد اجتماعی را شامل می‌شود.

بنابراین سنجش نشاط مسکونی تنها با استفاده از یکی از دو نوع شاخص کالبدی و معنایی نمی‌تواند تصویری روشن و واقعی را برای طراحان ترسیم کند، اما یک عامل میانی وجود دارد که شامل شاخص‌های رفتاری-عملکردی می‌شود. این عامل الگوهایی است که رفتار و فعالیت افراد را بررسی می‌کند. نشاط مسکونی مفهومی چندبعدی است و رابطه مستقیمی میان شاخص‌های کالبدی و رفتاری وجود دارد. به عنوان مثال، طراحی مسیرهای پیاده‌روی با کیفیت بالا (شاخص کالبدی) می‌تواند به افزایش تعاملات اجتماعی (شاخص رفتاری) منجر شود. از سوی دیگر، شاخص‌های معنایی مانند حس دل‌بستگی به مکان می‌توانند مشارکت ساکنان در فعالیت‌های اجتماعی را تقویت کنند. نادیده گرفتن هر یک از این دسته‌بندی‌ها می‌تواند باعث انحرافات بزرگ در طراحی‌ها شود. با توجه به تحقیقات انجام شده مشخص شد که عامل فیزیکی تا ۴۰/۵۰ درصد در بهبود نشاط مؤثرتر است. بنابراین، ترکیب این شاخص‌ها برای ارائه تصویری جامع از کیفیت سکونت ضروری است، که مدل کمی مؤلفه‌های حرکتی در «شکل ۴» این روابط را به خوبی نشان می‌دهد.

شکل ۴. درصد تأثیر مؤلفه‌های مؤثر حرکت در تحقق نشاط سکونتی خانواده طبق نظر محققین.

دسترسی؛ فضاهای معماری ایجاد شده باید امکان دسترسی مناسب برای همه گروه‌های اجتماعی را فراهم کند، نظیر بازشویی فضاهای باشگاهی و اماکن فرهنگی در محلات مسکونی می‌باشد. دعوت‌کنندگی؛ استفاده از عناصری مثل معابر معمارانه، فضاهای نیمه‌باز، و ارتفاعات متنوع برای دعوت شهروندان به تفرج و تعامل است. مصالح؛ انتخاب مصالح بومی و پایدار، نظیر آجر، چوب، یا مصالح نوین که موافق محیط زیست و اقلیم منطقه باشند. هندسه فضایی؛ طرح‌های معماری که الگوهای منظم، دورانی، یا غیرمنظم برای ایجاد احساس راحتی و همبستگی در فضا ارائه می‌دهند.

کیفیت معنایی زندگی مرتبط با عوامل نامشهود نظیر هویت و اصالت، تعلق، دل‌بستگی به مکان، آرامش و آسایش، سلامت روان، خاطره‌انگیزی و کاهش آلودگی بصری است. توجه به این عوامل باعث افزایش شادی کلی افراد و ارتقای حس تعلق آنها به محیط می‌شود. هویت و اصالت؛ شامل بازآفرینی المان‌های معماری تاریخی در طراحی ساختمان‌های مدرن است. تعلق و دل‌بستگی به مکان؛ ایجاد فضاهای نیمه‌عمومی در مجتمع‌های مسکونی برای تقویت روابط همسایگی است. آرامش و آسایش؛ به‌کارگیری نور طبیعی و تهویه مطلوب در طراحی داخلی و استفاده از عناصر طبیعت مانند آب‌نما، گیاهان و باغ‌های عمودی برای ایجاد حس آرامش می‌باشد. سلامت روان؛ شامل کاهش تراکم بصری و حفظ تناسبات انسانی در فضاهای سکونتی است. خاطره‌انگیزی؛ ایجاد فضاهایی با المان‌های معماری که یادآور فرهنگ یا تاریخ محلی باشند. کاهش آلودگی بصری؛ طراحی نماهایی ساده و متناسب با بافت شهری می‌باشد. یکی دیگر از جنبه‌های کسب رضایت، جنبه رفتاری است. کیفیت رفتاری زندگی از طریق رفتارها و فعالیت‌های افراد در تعامل با یکدیگر سنجیده می‌شود. شاخص‌های رفتاری شامل حضور، تعاملات اجتماعی، تنوع رفتارها، تنوع کاربری، آرایش فضایی، همبستگی فضایی، سازگاری فرهنگی و اعتماد اجتماعی هستند. سازگاری فرهنگی، اعتماد اجتماعی و غیره نشاط مسکونی مفهومی چندبعدی است و بین شاخص‌های فیزیکی و رفتاری رابطه مستقیمی وجود دارد. حضور و تعاملات اجتماعی؛ ایجاد مسیرهای پیاده‌روی و فضاهای نشیمن در محیط‌های مسکونی برای تقویت ارتباطات انسانی. تنوع رفتارها و کاربری؛ استفاده از طراحی چندمنظوره که فضاهای کاری، مسکونی، تفریحی و خدماتی را در کنار هم جای دهد. آرایش فضایی و همبستگی فضایی؛ ایجاد محورهای دید و

جدول ۵. فراوانی مؤلفه‌های حرکت بر اساس نظریه محققین پیشین و حاضر.

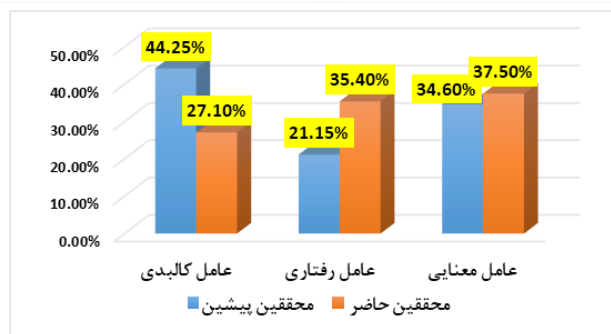
ردیف	مؤلفه‌های مورد تأیید و توجه	محققین پیشین	محققین حاضر	درصد تطبیق
۱	کالبدی (عوامل فیزیکی و ملموس)	٪۴۴/۲۵	٪۲۷/۱۰	٪۰/۶۱
۲	رفتاری (عوامل فعالیتی و عملکردی)	٪۲۱/۱۵	٪۳۵/۴۰	٪۱/۶۷
۳	معنایی (عوامل غیر فیزیکی و ادراکی)	٪۳۴/۶۰	٪۳۷/۵۰	٪۱/۰۸
	جمع‌بندی نتایج آراء کسب‌شده	٪۱۰۰/۰۰	٪۱۰۰/۰۰	٪۳/۴۶

در پژوهش‌های پیشین، بیشتر تأکید بر عوامل کالبدی و فیزیکی (مطالعات موردی) بود. درحالی‌که در پژوهش‌های جدیدتر، توجه بیشتر به عوامل معنایی و رفتاری معطوف شده است. این تغییرات می‌تواند نشان‌دهنده تحول در نگرش نسبت به فضای مسکونی و تأثیر آن بر کیفیت زندگی و حرکت پیاده باشد.

این تغییرات در اولویت‌بندی عوامل، از تأکید بیشتر بر عوامل فیزیکی به سوی توجه بیشتر به عوامل معنایی و رفتاری،

بر اساس «جدول ۵»، جمع‌بندی ۵۲ نظریه در سه حوزه اصلی کالبدی، رفتاری و معنایی صورت گرفته و همچنین این نظریات توسط ۴۸ محقق حاضر که در زمینه حرکت تحقیق کرده‌اند، بررسی و توزیع گردید. تحلیل داده‌ها نشان می‌دهد که تفاوت‌های معناداری در اولویت‌بندی مؤلفه‌های حرکت (کالبدی، رفتاری و معنایی) میان نظرات متخصصان پیشین و حاضر وجود دارد. متخصصان پیشین بر عوامل کالبدی تأکید بیشتری داشتند (با درصد ۴۴/۲۵)، درحالی‌که متخصصان حاضر عوامل معنایی را به عنوان مؤلفه‌ای کلیدی در ایجاد حرکت مؤثر بر نشاط سکونتی شناخته‌اند (با درصد ۳۷/۵۰).

این تغییرات ممکن است ناشی از افزایش آگاهی در مورد اهمیت مفاهیم ذهنی و ادراکی در طراحی فضاهای مسکونی باشد. علاوه بر این، تأکید بر عوامل رفتاری نیز افزایش یافته است؛ از ۲۱/۱۵ درصد در مطالعات پیشین به ۳۵/۴۰ درصد در نظرات متخصصان حاضر. این تغییرات نشان‌دهنده توجه بیشتر به تعاملات اجتماعی و فعالیت‌های انسانی در طراحی فضاهای مسکونی است. در مجموع، تفاوت‌های میان نظرات محققین پیشین و حاضر به میزان ۳۶/۶۰ درصد است.

شکل ۵. بررسی تطبیقی محققین پیشین و حاضرین در مورد موضوع حرکت عامل تحقق نشاط خانواده.

نشاط ساکنین داشته‌اند. این موضوع در تحقیقات پیشین با تأکید بیشتر بر عوامل کالبدی - فیزیکی نشان داده شده بود. با این حال، در این تحقیق، با استفاده از نظرات متخصصان و تحلیل کیفی داده‌ها، مشاهده شد که اولویت‌بندی این عوامل بسته به شرایط و محیط می‌تواند تغییر کند.

بر اساس نتایج این تحقیق، عوامل معنایی (ادراکی) با ۳۷/۵۰٪ بیشترین تأثیر را در ارتقای نشاط سکونت دارند، در حالی که عوامل رفتاری (عملکردی) با ۳۵/۴۰٪ و عوامل کالبدی (فیزیکی) با ۲۷/۱۰٪ در رتبه‌های بعدی قرار دارند. این یافته‌ها نشان می‌دهد که حرکت ترکیبی از سه جنبه معنایی، رفتاری و کالبدی است و هر سه عامل به‌طور هم‌زمان و در تعامل با یکدیگر در ایجاد نشاط سکونت مؤثرند.

تحلیل داده‌های کیفی و مقایسه نظرات محققین پیشین و محققین حاضر نشان می‌دهد که میزان هم‌پوشانی نظرات آنها حدود ۹۸/۹۵٪ است. این هم‌پوشانی نشان‌دهنده این است که عواملی همچون احساس ادراکی نسبت به محیط، نقش‌آفرینی رفتار انسان و عوامل کالبدی در کنار هم به ارتقای نشاط سکونت کمک می‌کنند.

بنابراین، نتایج این تحقیق علاوه بر تأیید نظریات پیشین، بر اهمیت رویکرد کیفی و تحلیل‌های مبتنی بر داده‌های واقعی تأکید می‌کند. این تحقیق پیشنهاد می‌کند که طراحی محیط‌های مسکونی باید به‌طور هم‌زمان به سه بعد کالبدی، معنایی و رفتاری توجه کند تا بتواند محیط‌هایی با نشاط و پویا برای ساکنین فراهم آورد.

نشان‌دهنده ضرورت همگام‌سازی فضاهای مسکونی با نیازهای اجتماعی و روانی جدید جوامع است. به این ترتیب، پژوهش‌های بیشتر در این زمینه می‌تواند به پیشبرد طراحی‌های محیطی کمک کند که علاوه بر ارتقای کیفیت زندگی، افزایش نشاط سکونت و بهبود حرکت پیاده را به همراه داشته باشد.

با توجه به شکل ۵، بررسی تطبیقی میان محققین پیشین و حاضر در مورد مؤلفه‌های حرکت نشان می‌دهد که بین نظرات آنها در مورد سه مؤلفه کالبدی، معنایی و رفتاری توافق زیادی وجود دارد. میزان تطابق ۹۸/۹۵ درصد می‌باشد که از طریق روش هندسه تحلیلی به دست آمده است. در این روش، پس از هم‌بعد نمودن متغیرها، مساحت شکل‌ها با استفاده از نرم‌افزار اتوکد محاسبه شده و نسبت تطابق مقادیر سطح‌ها توسط فرمول‌های هندسی تعیین گردیده است.

$$(95/98\% = 16/35 \div 15/70 = 100 \times (A1 \div A2) = FI)$$

۷. نتیجه تحقیق

بنابراین، دو مفهوم حرکت و نشاط در فضاهای مسکونی بر اساس سه عامل اصلی شکل می‌گیرند: کالبدی، معنایی و رفتاری. این تحقیق نشان می‌دهد که این سه عامل به‌طور هم‌زمان بر ایجاد حرکت و نشاط سکونت تأثیر دارند. یافته‌ها با مبانی نظری تحقیق و دو مطالعه موردی تطابق دارند و بر اهمیت طراحی محیط‌های مسکونی با توجه به این سه مؤلفه تأکید می‌کنند.

در مطالعات پیشین، به‌ویژه در زمینه حرکت و نشاط سکونت، عوامل کالبدی و فیزیکی بیشترین تأثیر را بر ارتقای

پی‌نوشت‌ها

1. Theme Analysis.
2. World Health Organization.
3. Mozosblanco.
۴. افراد با بهزیستی روانی معمولاً قادرند احساسات و عواطف خود را به‌طور مؤثر مدیریت کنند، به‌طوری که در شرایط مختلف زندگی احساسات منفی مانند اضطراب، ترس یا افسردگی را در حد معقولی حفظ کنند.
5. Bornioli.
6. Lorimer.
7. Patrizia
8. Yue

فهرست منابع

- احمدی، مهدی و همکاران (۱۴۰۰)، فرایندهای فرهنگی و محیطی در طراحی مسکن، تهران: نشر علم.
- آذری، علی و همکاران (۱۳۹۹)، طراحی شهری و تأثیر آن بر مشارکت اجتماعی در فضاهای عمومی، تهران: انتشارات علمی و فرهنگی.
- اصلانی‌فر، فردین؛ شکور، علی؛ عبداله‌زاده فرد، علیرضا (۱۳۹۶)، راهکارهای تبدیل گذرهای شهری به پیاده‌راه در راستای ارتقاء نشاط شهری (مطالعه موردی: محور روگذر زندیه شیراز)، مجله مطالعات محیطی هفت حصار، ۶ (۲۱)، ۴۳-۵۶.

مؤلفه‌های ملموس شادزیستی در تحقق پویایی ذهنی ساکنین فضاهای مسکونی، *مطالعات مدیریت شهری*، ۱۲ (۴۴)، ۲۵-۱۳.

عارف، ابریشم و کاشانی، مجید (۱۴۰۱)، تأثیر شبکه‌های اجتماعی (فضای مجازی) بر نشاط اجتماعی معلمان شهر تهران در سال (۱۳۹۹)، *مطالعات راهبردی ارتباطات*، ۲ (۱)، ۸۷-۱۰۰.

علی‌اکبری، محمد (۱۴۰۲)، *پویایی فضاهای شهری و تأثیر آن بر تعاملات اجتماعی*، اصفهان: انتشارات دانشگاه.

عمادی، عبدالرسول (۱۳۹۳)، «حرکت مکانی» از نظر ابن سینا و ابوالبرکات بغدادی، *فصلنامه فلسفه و کلام اسلامی آینه معرفت*، ۴ (۴۱)، ۵۳-۳۳.

عبدللهی، علی اصغر؛ شرفی، حجت‌الله؛ سلیمانی دامنه، مجتبی (۱۳۹۸)، *سنجش مطلوبیت پیاده‌مداری بر اساس مؤلفه‌های کیفی پیاده‌روی* (مطالعه موردی: مرکز تجاری شهر کرمان)، *نشریه جغرافیا و برنامه‌ریزی*، ۳۳ (۶۷)، ۲۲۱-۱۹۷.

علی‌زاده مقدم، سمیرا؛ ذاکریان، ملیحه؛ تشکری، بابک (۱۳۹۷)، *بازطراحی مسیر عابر پیاده با رویکرد ارتقاء کیفیت حضورپذیری افراد در بافت تاریخی شهر یزد*، نمونه موردی: پیاده‌روی خیابان فرخی شهر یزد، *نشریه پژوهش و برنامه‌ریزی شهری*، ۹ (۳۴)، ۱۴۸-۱۳۴.

فکوهی، ناصر و امیری، علیرضا (۱۳۹۴)، *اوقات فراغت شهر تهران: همگرایی و واگرایی در فرایند پرسه‌زنی*، مطالعه موردی: شهرک قدس (غرب)، *پژوهش‌های انسان‌شناسی ایران*، ۵ (۲)، ۵۰-۳۱.

گودرزی، مونا لیرا (۱۳۹۰)، *طرح مرمت و ساماندهی خانه جلال آل احمد و محور خیابان اطراف*، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، رشته مرمت و احیاء بناها و بافت‌های تاریخی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز.

مروی، آصفه و افشاری، محسن (۱۳۹۶)، *تأثیر پیاده‌روی بر فعالیت‌های انتخابی و اجتماعی در مراکز خرید پیاده (براساس نظریات یان گل، با رویکرد تقویت پایداری اجتماعی)*، هفتمین کنفرانس بین‌المللی توسعه پایدار و عمران شهری، اصفهان: مؤسسه آموزش عالی دانش پژوهان پیشرو- دانشگاه صنعتی دورتمند آلمان- اداره کل راه و شهرسازی استان اصفهان- شهرداری اصفهان و شرکت تخصصی عمران و بهسازی شهری ایران، ۷.

مسعودی، محمدحسین (۱۳۸۲)، *تدوین و ادراک آهنگ فضا- سیر کثرت به وحدت در طول زمان*، *مجله صفا*، ۱۳ (۳۷)، ۷۳-۶۲.

نادریان، زهرا؛ رحمانی، هیوا؛ بامداد، علی (۱۳۹۸)، *مشخصه‌های مؤثر بر افزایش حس نشاط در محله قصرالدشت شیراز*، *مجله معماری شناسی*، ۲ (۹)، ۸-۱.

نیک‌پور، عامر و یاراحمدی، منصوره (۱۳۹۹)، *بازشناسی مؤلفه‌های شکل‌دهنده نشاط خیابان به مثابه ارتقاء کیفیت زندگی اجتماعی در فضاهای شهری کوچک مطالعه موردی: خیابان شهید چمران شیراز*، *فصلنامه شهر پایدار*، ۳ (۱)، ۵۴-۴۱.

بایرام‌زاده، نیما؛ امیدوارفر، سجاد؛ موسوی، میرابراهیم؛ دشتی، فرزاد (۱۳۹۷)، *بررسی میزان نشاط پیاده‌راه شهری بعد از طراحی مجدد (نمونه موردی پیاده راه خیام در ارومیه)*، *مجله معماری‌شناسی*، ۱ (۵)، ۹-۱.

پاکزاد، جهان‌شاه (۱۳۸۲)، *معیارهای کیفی سنجش فضا*، *فصلنامه آبادی*.

پاکزاد، جهان‌شاه (۱۳۸۶)، *سیراندیشه‌ها در شهرسازی (۲)*، *از کمیت تا کیفیت*، تهران: شرکت عمران شهرهای جدید.

پوراحمد، احمد؛ زنگنه شهرکی، سعید؛ صفایی رینه، مصطفی (۱۳۹۵)، *تحلیل نقش پیاده‌راه‌های شهری در ارتقای نشاط فضاهای شهری (مطالعه موردی: پیاده‌راه ۱۷ شهریور تهران)*، *پژوهش‌های جغرافیایی برنامه‌ریزی شهری*، ۴ (۲)، ۱۷۵-۱۹۵.

تحریریه هنر و معماری آبگینه، ۱۳۹۸، *طراحی محوطه مجتمع مسکونی اینترنت‌لیس در سنگاپور*، <http://abgineharch.ir/2019/04/07/>

جیکوبز، جین (۱۹۸۱)، *زندگی و مرگ شهرهای بزرگ آمریکایی*، نیویورک: انتشارات ویکنگ.

حاجی احمدی همدانی، آذین؛ ماجدی، حمید؛ جهان‌شاهلو، لعلا (۱۳۹۴)، *بررسی معیارهای تأثیرگذار بر افزایش میزان فعالیت زنان در فضاهای شهری*، *مجله مطالعات شهری*، ۴ (۱۴)، ۵۹-۴۷.

حاجی‌قاسمی، کامبیز (۱۳۹۵)، *فرهنگ آثار معماری اسلامی ایرانی: خانه‌ها*، دفتر پانزدهم، بخش اول، تهران: انتشارات ستاره سبز.

خسروانی، زهره (۱۳۹۶)، *معرفی و بررسی ساختاری خانه‌های ثبتی قاجاری تهران با رویکرد مقایسه تطبیقی و شناخت الگوی ساخت آن‌ها*، *پایان‌نامه کارشناسی ارشد*، رشته باستان‌شناسی گرایش اسلامی، دانشگاه شهر کرد.

راپاپورت، آموس (۱۹۸۲)، *معماری و محیط: طراحی ادراکی و معنایی*، نیویورک: انتشارات هارپر.

رضایی، حسین (۱۴۰۱)، *شکل‌گیری و تغییرات محیط‌های شهری و مسکونی*، تهران: نشر پژوهش.

سادات، سیده اشرف و طاهرطلوع دل، محمدصادق (۱۴۰۲)، *بررسی الگوواره‌های قضاوت ذهنی معماران در تأمین حرکت پیاده ساکنین مجموعه‌های مسکونی: نمونه موردی: منطقه ۲۲ تهران*، *معماری و شهرسازی ایران*، ۱۴ (۱)، ۷۲-۵۹.

شجاعی، دلارام و پرتوی، پروین (۱۳۹۴)، *عوامل مؤثر بر ایجاد و ارتقاء اجتماع‌پذیری در فضاهای عمومی با مقیاس‌های مختلف شهر تهران (نمونه موردی: فضاهای عمومی دو محله و یک ناحیه در منطقه ۷ تهران)*، *مجله باغ نظر*، ۱۲ (۳۴)، ۱۰۸-۹۳.

صفاری نیا، مجید (۱۳۹۳)، *مقدمه‌ای بر روان‌شناسی شهری*، تهران: انتشارات تیسرا.

طاهر طلوع دل، محمدصادق و سادات، سیده اشرف (۱۳۹۹)،

Bornoli, A. & Parkhurst, G.P. & Parkhurst, M.P. (2018). The psychological wellbeing benefits of place engagement during walking in urban environments: A qualitative photo-elicitation study. *Health & Place*, 53, 228-236.

<https://memari.online/33434/>

<https://www.memaribana.com/checkout/purchase-confirmation>

Lorimer, H. (2011). *Walking: new forms and space for studies of pedestrianism*. Geographies of Mobilities: Practices, Spaces, Subjects, 19-33.

Mozos-Blanco, M.A. & Pozo-Menéndez, E. & Arce-Ruiz, R. & Baucells-Aletà, N. (2018). *The way to sustainable mobility, a comparative analysis of sustainable mobility plans in Spain*. *Transport Policy*, 72, 45-54.

Patrizia, S. & Manley, Ed. & Zhong Ch. & Batty, M. (2018). *Using Mobility data as proxy for measuring urban Happiness*. *Journal of Spatial Information Science*, 16, 137-162.

Sung, H & Lee, S. (2021). Urban vitality and social impacts in urban development. *Urban Studies Journal*, 58 (2), 312-330.

The Architectural Review. (2015). The Interlace in Singapore by OMA/Ole Scheeren, <https://www.architectural-review.com/today/the-interlace-in-singapore-by-oma/ole-scheeren/8679680.article>

Yue, W.Ch & Yang, Zh & Qun, Liu, Y. (2019). Spatial explicit assessment of urban Happiness using multi-source data: A case of Shanghai, China. *Sustainability*, 11, 6-38.

WHO (2021). *Physical Activity and Health: Key Facts*. World Health Organization.